

DEMOKRACIJA

Uredništvo: Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 3-62-75
Uprava: Trst, ul. S. Anastasio 1-C - tel. 2-30-39
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzetta št. 18.
CENA: posamezna številka L 25. — Naročnina:
mesečno L 100, letno L 1.200. — Za izmenjavo:
mesečno L 170, letno L 2.000. — Poštni čekoval
račun: Trst št. 11-7223.

Leto X. - Štev. 4

Trst - Gorica 27. januarja 1956

Izhaja vsak petek

Petletka in ameriški načrti

Po naključju sta bila skoraj hkrati objavljena ameriški proračun in sovjetska šesta gospodarska petletka. Tako lahko primerjamo gospodarske in iz njih razvidne politične načrte obeh svetovnih velesil, ki odločata danes o usodi človeštva. Amerika vabi druge države, naj se ji pridružijo po svoji svobodni odločitvi ter v lastno korist. Sovjeti pa iščejo zaveznike z vojaško politiko, gospodarskim in političnim pritiskom in seveda predvsem s spretno propagando, ki vara neumne in lahkovorne ljudi, katerih na svetu nikoli ne zmanjka.

Oba orjaka hoteta s svojimi gospodarskimi načrti zmagati v gospodarski tekmi, ki je s koeksistenco postala glavna oblika boja med Vzhodom in Zahodom. Gre zdaj predvsem za zavezojevanje arabsko-azijskega sveta. Združenim državam se ni treba bati te tekme. Treba je pa premagati psihološko smetano prepričanje, da bi bile Združene države, ki so se vedno borile proti kolonizaciji, tista sila, ki prevladuje pot novemu kolonializmu, kot hočejo Sovjeti to prikazati azijskim in afriškim narodom. Ameriki ni treba posnemati Sovjetov; zadostna, če ravna s svobodnimi narodi kot enaka z enakimi.

Sovjeti napadajo zahodni svet predvsem z očitki kapitalizma. Če si pa ogledamo sovjetsko gospodarstvo samo, hitro opazimo, da sloni vse to gospodarstvo na pravem in izrazitem kapitalizmu, ki ustvarja nad vrednost, ki jo Marx in vsi drugi preroki komunizma obojajo kot najbolj kričeče izkoriščanje človeka. Menda skoraj ni treba znova napisati, da izkorišča sovjetski kapitalizem delavce veliko bolj kot ameriški podjetniki, ki jih je vsak dan manj. Diktatura proletariata je pač vse kaj drugega kot pot v socializem. Ta diktatura je le spretna krinka za izkoriščanje proletariata, ki mora garati za povečanje proizvodnje v korist komunistične birokracije, ki vlada nad delavstvom povsod, kjer vladajo komunisti. Za boljše razumevanje je treba povedati, da je po marksističnem nauku več vrednost tista vrednost, ki jo je ustvaril delavec s svojim delom, pa ni vključena v njegovi plači, ker mu jo je podjetnik odtrgal.

Dullesov „vihar v kozarcu vode“

Izjava, ki jo je podal ameriški zunanji minister Dulles uredniku revije „Life“, je povzročila v Ameriki in tudi drugje po svetu vihar v kozarcu vode, kot pravi podpredsednik Nixon. V svoji izjavi, ki jo je objavila revija, je Dulles povedal, da so bile Združene države zadnja leta trikrat na robu vojne, ki so jo preprečile le s svojim odločnim nastopom in s tem, da niso pustile nasprotnika v nobenem dvomu glede svojih namer. V vseh primerih bi lahko sprožila vojno odločba Kitajska, in sicer v zvezi s Korejo, Formozo in Indokino. Združene države so kitajskim komunističnim močem pogosto posredovali sporočila, da bodo na vsak kitajski napad odgovorile z represalijami in tudi s taktičnim atomskim orožjem. Ko je Kitajska uvidela, da ima opraviti z odločnimi ljudmi in ne z nasprotniki Chamberlainovega kova, je opustila svoje napadalne neme. Dulles je tudi izjavil, da je bila za tak energičen nastop izprva tudi Anglija, pozneje se je pa premislila.

Dullesovo odkritje je povzročilo v levčarskih krogih in seveda tudi pri Angležih precejšnje nezadovoljstvo. Pravijo, da mož na tako odgovornem mestu ne bi smel take govoriti, in da to tudi ni skladno z diplomatsko modrostjo. Podpredsednik Nixon je pa podprl Dullesovo politiko pravilna in bi prišlo do velike vojne, če bi se ZDA umaknile iz ogroženih azijskih dežel. Tisti, ki obojujejo tako politiko, niso mogli pokazati nobene druge dejanske možnosti za obrambo pred komunistično napadalnostjo. Moč in sila sta edina pojava, ki jo razumejo komunisti, to je pa tudi edino sredstvo za preprečitev vojne.

Predsednik Eisenhower je na svoji prvi tiskovni konferenci po prestani bolezni Dullesa označil za najboljšega zunanjega ministra kar jih je poznal. S tem se je krepko postavil za Foster Dullesa, pa če-

prav je omenil, da Dullesovega intervjuja v reviji „Life“ se ni čital.

Morda bi se dalo razpravljati o tem, če so bile Dullesove izjave s stališča mednarodne politike in posebnosti iz stališča predvsem prizadetih Angležev v tem trenutku prikladne. Te izjave nedvomno spadata v začetek propagande za letošnje ameriške predsedniške volitve. Če pa izluščimo vse te primere in pomisleke, ne moremo reko razveseljivo ugotoviti, da je najnovejši Dullesov intervju nov dokaz za dejstvo, da se glavni stiber Atlantske zveze ni in ne bo umaknil posrednim ali neposrednim grožnjam napada, pa tudi ne zapeljivim limanicam pomirjevalne politike. Zato je Dullesov opomin važen in časovno na mestu za ves svobodni svet. Hkrati pa tudi dokazuje, da Amerika svobodnih držav v njihovem odporu in čuječnosti pred zalezovanjem binavske komunistične mirovne propagande ne bo pustila same.

Ustavno sodišče je začelo poslovati

Pretekli ponedeljek ob 11.10 so se v Rimu zbrali k prvi seji člani decembra izvoljenega ustavnega sodišča. Navzočih je bilo vseh 15 ustavnih sodnikov. Po otvoritvenih formalnostih, pregledu polnomočnosti in pravilnosti imenovanj, kar je vse vodil bivši začasni predsednik Republike, De Nicola, kot najstarejši član kolegija ustavnih sodnikov, so ostali z aklamacijo izvolili De Nicola za stalnega predsednika. Toda De Nicola se ni zadovoljil s tem, temveč je zahteval, da se glasovanje ponovi tajno, z listki. Rezultat je bil isti: na 14 glasovnicah je bilo napisano De Nicolovo ime. ena pa je bila bela, nedvomno njegova, kajti kot prepričan demokrat, zase ni hotel glasovati. Za stalnega podpredsednika je bil izvoljen sodnik Azzariti. Po izvolitvi je De Nicola imel govor, kjer je povedal nekaj misli o dolžnostih in izvednosti ustavnih sodnikov, nad katerimi res ni nobene višje oblasti in so njihove odločitve končne, toda zato se pa zavedajo svoje vesti in bodo po njej delali za največjo dobrobit ljudstva.

Popoldne je bila nato druga seja, na kateri so razpravljali o raznih administrativnih in organizacijskih zadevah v zvezi z začetkom poslo-

vanja. Ze v torek je začela poslovati pisarna sodišča, da bo lahko tekoj sprejemala vloge, ki bi jih sodniki poslali ustavnemu sodišču, kadar nastanejo dvomi o ustavnosti posameznih zakonov ali zakonskih določil.

Medtem se je oglasil tudi britanski ministrski predsednik Eden. Če primerjamo Dullesove izjave — pa naj jih je tudi revija „Life“ nerodno povedala in poudarila, kot je to kasneje izjavil njen ravnatelj — z Edenovimi, hitro opazimo razliko v temperamentu in metodi. Kljub vsemu videzu ni med ameriško in angleško mednarodno politiko pravih razlik, ampak razlik v metodah. Obe vladi želita vedno tesnejše sodelovati. Skupen cilj hočeta doseči pač po različni poti. Čeprav britanski vladi Dullesovo odkritje, da je Amerika le s svojo odločnostjo preprečila, da bi nasprotnik uporabil silo, ni prijetno, ni storila ničesar, da bi odsej politično nastopala ločeno od Združenih držav. Pa saj so podobno politiko že mnogokrat vodili tudi Angleži. Razlika je le ta, da o njej nečesto govoriti, kot njihovi zgovornejši ameriški bratranci. Po washingtonskih razgovorih bo pa povezanost med obema državama gotovo še tesnejša.

Britanski prof. so nezadovoljni

Ko smo letos jeseni in okrog Božiča imeli par stavk srednješolskih profesorjev, je to za veliko večino bilo nekaj neverjetnega. Marsikdo je menil, da se kaj takšnega pač lahko zgodi samo v Italiji in kvčemu še v Franciji. Toda položaj profesorjev ni težak samo v Italiji, in nezadovoljstvo ni prikipelo do vrhuna samo v tej deželi. Morda se bo komu zdelo neverjetno, toda resnica je, da profesorji resno razmišljajo o stavki tudi v Veliki Britaniji. Kapljico gorjupe, ki bi povzročila, da se tekočina razlije preko roba, predstavlja vladina namera, po kateri bi morali profesorji odsej plačevati za penzijski fond nekoliko višje dajatve. Penzijski fond je sicer trenutno še aktiven, toda strokovnjaki so preračunali, da bo še pred koncem tega stoletja začel v pasivo, če ne bodo že zdaj povišali prispevkov. Angleži pa i-

ZGOVORNI PREMIKI VOLIVCEV

Spremembe narodnostnega značaja Nabrežine

Najvažnejša slovenska občina tržaške okolice je vsekakor občina Devin-Nabrežina. Razumljivo je torej, da je nanjo osredotočena pozornost vseh prizadetih, tako Slovencev, ki bi radi videli, da bi ji ostal bolj domač, slovenski značaj, kakor tudi tistih, ki bi hoteli, da dobi ta jezik slovenske zemlje, ki deli Trst od ostalega strnjeno italijanskega narodnostnega ozemlja, drugo barvo. Zato prisostvujemo v občini Devin-Nabrežina živahnim reakcijam na razne postopke in razvoj, ki prispevajo k večanju številca neslovenskih elementov na njenih tleh, na drugi strani pa prav tako pospeševanju tega razvoja, ki je že doslej dosegel večje rezultate kot se splošno misli.

Tako moramo v devinsko-nabrežinski občini že na prihodnjih volitvah računati z močno spremembo sestavom njenih volivcev. Medtem ko je bilo leta 1952 vpisanih v

volilnem imeniku 3317 volilnih upravičencev, jih je bilo 20. januarja t. l. 3623, torej 306 več. Toda to povečanje ne pokaže vse teže sprememb. Zaradi izselitve, smrti ali odsobd je v istem razdobju bilo izbrisanih 556 starih volilnih upravičencev. Novih vpisov je bilo 862, a od teh samo 326 domačinov, ki so medtem dopolnili 21. leto, ostali so novi vseljenci, katerih je prišlo v volilni imenik 536. Z drugimi besedami: izbrisanih je bilo 556 starih, v veliki večini domačih volivcev, vpisanih pa je bilo 536, večina tujerodnih vseljencev. Za toliko se bo izpremenilo razmerje glasov pri prihodnjih občinskih volitvah in italijanske liste lahko računajo že zdaj z odgovarjajočim povečanjem. To so dejstva, ki jih je treba upoštevati in z njimi računati. Gre za zgovorne spremembe.

Sedanja občinska uprava, z županom g. Terčonom na čelu, se vztrajno trudi, da bi z dobrim gospodarstvom in pravilnim vodstvom občinskih poslov ohranila zaupanje občanov in jim čim bolj pomagala. Zato se občinski svetovanci in zaupniki Slovenske demokratske zveze, ki ima v občinskem odboru večino, od časa do časa sestajajo, da si izmenjajo misli in da predstavniki posameznih vasi iznesejo svoje predloge in kritike. Takšen prijateljski sestanek je bil tudi pretekli nedeljo v Sesljanu. Posvečen je bil skoro izključno gospodarskim vprašanjem in na njem je bilo iznesenih precej koristnih pobud.

Še vedno procesi za vojne zločine

Ne samo v Italiji, temveč tudi v Jugoslaviji se še vedno od časa do časa vrši kakšna večja razprava, katere predmet so prestopki in zločini, izvršeni v času druge svetovne vojne. Tako se tu in tam še vedno reko zastor nad takratnimi grozotami.

Pretekli nedeljo je petčlanski senat okrožnega sodišča v Dobouju (Bosna) obsodil na dosmrtno ječo in težke kazni nekatere pripadnike hrvaških vojaških enot, ki so 26. marca 1942 aretirali 16 državljanzonov, jih najprej zverinsko mučili, zatem pa jih odvedli na most čez reko Bosno, kjer so jih večino pobili, šestim pa se je posrečilo uiti. Tako se je zopet odigral eden izmed žalostnih epilogov razmer, v katere je spravil Hrvatsko nesrečni ustaško-fašistični režim!

Proletariata že kmalu ne bo več!...

Vseučiliški profesor dr. Julius Hirsch iz New Yorka je pripravil obširno in znanstveno utemeljeno razpravo o velikih izglekih v Združenih državah, da proletariati povsem izgine. Z odpravo proletariata bo odpravljen tudi komunizem, ker bo izgubil vsako upravičenost za svoj obstanek. Nezaposlenost bo takrat zajela le peščico spolničnih proletarcev, ki pa bodo tudi našli kos izvenpartijskega kruha. Iz zanimive razprave posnemamo glavne misli tudi za naše čitatelje.

Amerike, ki še danes velja v svetu kot neprimamljiva trdnjava brezobzirnega kapitalizma, dežela, ki je komaj pred devdesetimi leti odpravila javna tržišča s sužnjem, obojbrž prva dežela na svetu, v kateri bo ob svobodnem tržišču delovne sile za mnoga bodoča pokolenja nezaposlenost povsem izginila. Z danes uživa praktično sleherni Američan jamstvo za svoj obstoj, največkrat tudi oskrbo za starost. Dve tretjini prebivalcev ima že lasten dom, avto, radio, televizor, hladilnik itd. S tem polagoma izginja v tej deželi občutek revščine, ki je za časa tlačanstva in kasneje pod bičem nezaposlenosti vodil od ljudskih vstaj do diktature proletariata. Ta diktatura bo izginila, ker bo izginil tudi sam proletariati.

Najmanj pri tretjini vsega človeštva vladajo zamisli, da mora „proletariati“ odpraviti nadoblast „kapitalizma“, ker kapitalist zaslužuje delovne množice. Medtem pa nezaposlenost izginja in z njo tudi ne-

maniči. Kapitalizem temeljito spreminja svoje značilnosti. Po izumiranju pokolenja ustanoviteljev, so delnice delniških družb prehajale v stalno večjem obsegu na vdove, za to tudi govorijo v Ameriki o „kapitalizmu vdov“. Temu pa se je pridružila še bistvenejša sprememba: naraščajočim pokojninskim skladom delavcev in nameščencev v posameznih podjetjih (ti skladi so nastajali z delovnimi pogodbami) so dovoljene naložbe v delnice. Upravitelji teh skladov se te možnosti mnogi poslužujejo in tako raste delavski in nameščeniški vpliv v velikih podjetjih. Prav zato govorijo v zadnjem času čedalje pogostje o „kapitalizmu pokojninskih skladov“. Kako se je vse to tako nenadoma preobrazilo pred našimi očmi! Za bodoča pokolenja bo ta preobrazba vsekakor neslutenegega pomena.

Konec teorije o obubožanju

Odkar so ljudje živeli v večerju številu, so manjšine zatirale in pozabljale množice. Lakota in pomanjkanje življenjskih potrebščin, to je bila njihova nespremenljiva usoda. Se huje pa je delovala brezizglednost, da bi jim kdajkoli moglo postati bolje; da bi tlačani vsaj na tej zemlji prišli do skromne lastnine in življenjske varnosti. Sužnji niso bili gospodarji niti svojega lastnega telesa. Ko je formalno suženjstvo izginilo, so na njegovo mesto v začetku industrijske revolucije stopile množice, o katerih sta Marx in Engels zadrževala, da nimajo ničesar izgubiti razen lastnih verig. To je izhajalo iz druge na-

ravne preobrazbe: vse do druge polovice XIX. stoletja je svet trpel na pomanjkanju najnujnejšega. Takrat so sicer poznali lakoto, ne pa tudi nezaposlenosti. Nasprotno, sužnji so zaslužili pravi zakon, ker je več proizvajal, kakor pa porabil za ohranitev gola življenja. Z nastankom in divjim naraščanjem mehaniziranih industrij se je nenadoma pojavil občutni presežek človeških delovnih moči. Ta delovna moč je v mnogih primerih postala breme. Delavci so čutili, da jih je mnogo preveč. In tako se je pojavil nov veliki strah: divjaška tekma delavstva za zaposlenja. Izgledalo je, da se bo le uveljavil zležen in mezdni zakon, po katerem bi se morale mezde za vse večje čase gibati v bližini ravni eksistenčnega minimuma. To je bilo že skoraj nekako zagotovilo za naraščanje bde množice; teorija o obubožanju naj bi tako našla svojo potrditev.

V Združenih državah pa tega pojavi ni bilo vse do leta 1930. Dokler je bilo še na razpolago prostre, nezašedene zemlje, dokler so se še lahko širile smerje proti zahodu, je skoraj vedno vladalo v Združenih državah pomanjkanje delovne sile. V svobodnih državah ameriške unije se ni mogel razviti množični proletariati. Kljub prerokovanju Lassalla o zleženem mezdnem zakonu, se je položaj delavstva zboljševal tudi v starem svetu, čeprav v počasnejšem tempu. To se je spremenilo šele takrat, ko se je produktivnost, to je storitev za vsako uro, po človeku in stroju čedalje hitreje dvigala, in to posebno se v poljedelstvu. Takrat je izbruhnila velika kriza l. 1929-1939. „Velika depresija“ Amerike. Pričienala je z uničevanjem velikih pridobitev, ki si jih je ameriški delavski sloj osvojil v dolgi vrsti let blaginje.

Prvič v svoji zgodovini je dežela preživljala težave nezaposlenosti in

grenkega presežka neporabljene človeške delovne sile. Pričje je Amerika občutila grožnjo razrednega sovraštva, ki ga prej nikoli ni poznala. (Pozimi leta 1932 so našli 13 milijonov nezaposlenih, 22 milijonov imen (od takratnih 125-129 milijonov prebivalcev) je uživalo miloščino.

Ameriška socialna reforma

Tedaj je pričel orjaški načrt F. D. Roosevelta za osvobodilo človeke od bede. Ves narod se je zavzel za pobijanje in, če mogoče, za popolno odpravo nezaposlenosti. Prepričitev gospodarskih kriz je postala vodilna misel politike najbogatejšega naroda. Se več, ta misel je postala splošna zahteva ljudstva in vlade. Zaposlitveni zakon iz leta 1946 nalaga državnemu predsedniku dolžnost, da za vsako leto pripravi sposobno politiko za urejevanje delovnega trga. Sestavni deli te politike pa so mnogo starejši. Ameriška socialna prenova visoko vzdržuje stare ideale osebnosti, svobode in prostega vzpona posameznika navzgor. Pri tem pa so postavili tudi vrsto jamstev. Kmeti so zagotovili kupno moč (pariteto cen). Ustanovili so zavarovanje proti nezaposlenosti, ki je bilo do tedaj neznano. Temu so dodali starostno zavarovanje in zavarovanje preživelih svojcev. Vsa ta državna zavarovanja delujejo poleg drugih krajevnih in poldržavnih dobrodelnih organizacij. Starostne pokojnine znašajo trenutno 100 dolarjev na mesec za samce in po 168 dolarjev za zakonsko dvojico. Poleg tega poseduje velik del ameriških delavcev in nameščencev — sedaj jih je dvajset do štirinajst milijonov — zasebne pokojninske pravice velikega obsega. Prihranke v hranilnicah in bankah zavaruje država z minimalno vsoto 10.000 dolarjev za vsakega varčevalca.

(Konec prihodnjic)

Za obrambo slovenske šole

Tri slovenske demokratske stranke iz Trsta in Gorice so naslovile na predsednika Republike predsednika vlade in na prosvetnega ministra pisno naslednje vsebine:

Ekscelencija!

Odkar so bile slovenske šole na Tržaškem in Goriškem spet odprte, smo se Slovenci vedno potegovali za to, da bi položaj naših šol in šolnikov uredil s posebnim zakonom. Danes je osnutel zakona za slovenske šole na Tržaškem in Goriškem pripravljeno. Vsebuje pa nekaj členov, ki nasprotujejo ustavi italijanske republike in osnovnim človečanskim pravicam in svobodinam ter končno tudi londonskemu memorandumu z dne 5. oktobra 1954.

Ker se zavedamo, da te določbe resno ogrožajo življenje in obstoj slovenskih šol in da kršijo načela, na katerih temelji prepoved demokracije Italije, smatramo za svojo dolžnost, da opozorimo Vašo Ekscelenco na naslednje določbe omenjenega zakonskega načrta:

1) Kdor želi vpisati svojega otroka v slovensko šolo, mora napraviti za to posebno prošnjo.

Ta določba ne velja samo za srednje šole, v katere ni nihče prisiljen, da se vpiše, marveč mora že zdaj vsak dijak vložiti pismeno prošnjo za sprejem. Veljala naj bi tudi za osnovne šole, pri katerih je obisk obvezen.

V Italiji je obisk osnovnih šol obvezen. Starši torej morajo vpisati otroke v osnovno šolo brez prošnje, sicer so kaznovani po kazenskem zakonu. Samo vpis v slovensko osnovno šolo na prošnjo naj bo izjema pri tem pravilu? Za diskriminacija, vrtnjenja v načrt zakona za slovenske šole, tvori psihološki pritisk na slovenske starše.

Težka je tudi druga določba:

2) Prošnje za vpis v slovensko šolo bo pregledovala kontrolna komisija, sestavljena iz šolskega nadzornika, didaktičnih ravnateljev, dveh italijanskih in dveh slovenskih učiteljev.

To pomeni, da bo o rekvizitu materinega jezika odločala komisija funkcionarjev, ne pa starši.

Dovoljujemo si poudariti, da noben zakon za šole narodnih manjšin v Italiji ne vsebuje slinčnih določb. Sklicujemo se n. pr. na zakon z dne 16. maja 1947 št. 555, ki ureja pouk na nemških osnovnih šolah na Južnem Tirolskem. Ta zakon določa v svojem 2. členu: „Spričanje učencev k eni ali drugi jezikovni skupini izhaja iz izjave o četu ali njegovega namestnika.“ Samo slovenski starši naj ne bi smeli, kljub jasni določbi ustave o enakopravnosti vseh državljanov, svobodno in za šolsko pravno obvezno izjavljati, da so njihovi otroci Slovenci in da želijo obiskovati slovensko šolo.

Omenjeni člen zakona za nemške osnovne šole na Južnem Tirolskem sicer res govori o neki mešani komisiji, toda ta komisija se bavi samo s primeri prestopa učencev iz šole enega jezika v šolo drugega jezika. S to strogo reciprociteto so zaščiteni Italijani in Nemci.

3) Tretjo določbo vsebuje prvi člen zakonskega načrta. Ta je, v kolikor zadeva Tržaško ozemlje, v očitnem nasprotju z londonskim memorandumom. Glasi se: „Slovenske šole so ustanovljene za italijanske državljane slovenskega jezika.“ Člen 8. londonskega memorandum z dne 5. oktobra 1954 pravi, da se vse osebe, ki so bile kdaj prisotne na Tržaško ozemlje, lahko v teku enega leta po podpisu memorandumu vrnejo na Tržaško ozemlje. Tem osebam in tudi tistim, ki so se že vrnile, so zajamčene enake pravice kot ostalim prebivalcem.

Ako bi določba, da povratniki, ki niso italijanski državljani, lahko pošiljajo otroke samo v italijanske šole, postala zakon, bi bilo načelo, sprejeto v tem memorandumu, grobo kršeno.

V pričakovanju, da tolmачiča čustva slovenskega prebivalstva, ki bi rado živel v miru na spoji rodni zemlji in ki živo želi, da narodnostna raznija preneha in da se strasti pomirijo, Vas podpisane organizacije prosijo, da posredujete, da se iz načrta zakona za slovenske šole izločijo zgoraj omenjene krivične določbe.

Trst - Gorica, 18. jan. 1956.
SLOV. DEM. ZVEZA V TRSTU
SLOV. KAT. SKUP. V TRSTU
SLOV. DEM. ZVEZA V GORICI

Opozorjamo javnost na

V. VELIKI DOBRODELNI PLES SDD,
ki bo 8. februarja v **HOTELU EXCELSIOR PALACE**

VESTI z GORIŠKEGA

Zakonita zaščita manjšin

»Republika štiti jezikovne manjšine s posebnimi zakonskimi določili, je besedilo 6. člena ustave. Pred tem stoji še tretji člen ustave, ki pravi, da vsi državljani uživajo enako družbeno dostojanstvenost ter da so pred zakonom vsi enaki ne glede na spol, pleme, jezik, veroizpoved, politično prepričanje ter osebni in socialni položaj.«

Ze pred izglasovanjem teh dveh členov leta 1947 od strani ustavodajne skupščine je rimska vlada izdala 11. julija 1945 izjavo, da bo demokracija obnovitev države prinesla tudi obširna posebna jamstva državljanom neitalijanske govornice; da bo dovoljena prosta raba jezika tako v zasebnih, kakor v javnih odnosih z izrecnim poudarkom na odnose s politično, upravno in sodno oblastjo; da bo v krajih, kjer prebiva znatno število drugorodcev, zagamčen v javnih šolah pouk njihovega materinega jezika, ter da bodo manjšine uživale zaščito jezika in njihovih običajev (tradicij) tudi v posebnih krajevnih avtonomijah.

V posebnem pismu od 18. septembra 1945 št. 4569-Gab., ki ga je videmski prefekt dr. Candolini poslal beneškemu slovenskemu duhovniku kot odgovor notranjega ministra na njegovo pritožbo zaradi nespoštovanja slovenskega materinega jezika v dolini Nadiže, kjer je prebivalstvo skoro samo slovensko, je izjavo vlade od 11. julija 1945 izrecno zopet poudarjena in prefekt dr. Candolini pravi, da se mora pravica do kulta slovenske narodnosti strogo spoštovati, ter da bo v tem smislu dal navodila.

Vse, do vladne izjave od 11. julija 1945, do prefektovega pisma in do gori navedenih členov so bile povzročene hude in težke posledice, ki jih je državi prizadejalo brezobzirno in nečloveško preganjanje in raznarodovanje zlasti Slovencev in Hrvatov od strani fašistične vlade pod Savojsko dinastijo!

Doba 1945-47 in sedanjost!

Prav to zločinsko početje fašistične vlade je, poleg oboroženega napada na Abesinijo, na Grčijo in Jugoslavijo ter vojaške zasedbe in nato priključitve Albanije, obrnilo proti Italiji ves omikani svet. In zmaga zavezniških sil je narekovala 15. člen mirovne pogodbe, po katerem je država dolžna zagamčiti in spoštovati tudi vse pravice jezikovnih manjšin v njenih mejah!

Ne želimo se sklicevati prav na to določilo mirovne pogodbe, ker vemo, da bi marsikateri tega spomin morda vznemeli, in verjamemo, zaradi splošne visoke ravni italijanske omike, da bi rimska vlada vseno izdala prav tako izjavo, ki smo jo gori že tolkokrat ponatistili. Ustavodajna skupščina pa bi izglasovala prav tista dva člena ustave, ki smo ju tudi že večkrat priklicali v spomin in ki se nanašata na zaščito in spoštovanje pravic jezikovnih manjšin.

Ali sta danes duh in namen omenjene demokracije vladne izjave pozabljena? Ali demokracija danes nima v Italiji več tiste veljave in tiste človečanske vsebine, kot jo je imela namen imeti leta 1945 in 1947?

Ze koj po 15. septembru 1947 smo Slovenci, ki mas je mirovna pogodba pustila v Italiji, začutili, da ne vlada tu, na tem področju, tista zdrava demokracija, ki jo je vlada izjavo napovedala. Ustava pa v svojih členih utemeljila. Jelo se je vladati z nacionalističnim duhom in v rokovnicah zadani udarci so imeli prav isti raznarodovalni namen in cilj, kot nekdanje fašistične prepovedi, zapostavljanja in zopostavljanja, policijski opomini, konfiscacije in obsodbe pred posebnim sodiščem!

Veriga krivic se nadaljuje

Prepoved rabe slovenskega jezika v odnosih s politično, upravno in sodno oblastjo; nepriznavanje državljanstva, če nisi bil vpisan v imenik stalnih prebivalcev, kljub določili 19. člena mirovne pogodbe, ki za ohranitev državljanstva zahteva le domojelca in ne stalno bivališče na dan 10. junija 1940; izgon otrok slovenskih optantov iz šol s slovenskim učnim jezikom in nepriznavanje pravice do optiranja bivšim državljanom slovenskega porekla, češ da so slovenskega materinega jezika, čeravno isti 19. člen mirovne pogodbe predpisuje za pravico do optiranja pogoj občestnosti v italijanskem jeziku in ne pogoj italijanskega materinega jezika. Stevilni bombni atentati proti slovenskim tvečkam in tudi šolam, ne da bi krivci bili odkriti, in nasilna preprečitev slovenske spominke kulturne prireditve, ne da bi se proti krivcem kakor koli policijsko odnošeno sodno postopalo! Vse to, poleg dolge verige še po-

sameznih slučajev kršitve pravic državljanov slovenskega materinega jezika! Zato se slovenska manjšina proti takemu ravnanju z njo pritožuje in glasno zahteva zaščitni zakon, kot ga ustava sama predpisuje.

Razni očitki iredentizma, protitalijanstva, prenapetega slovenskega nacionalizma in temu podobno ne držijo in so iz trte izvirni nalašč da škodujejo obstoju Slovencev na tem ozemlju, kjer od vekov avtonomno živijo!

Atentat na našo šolo

Zdaj je kot strela z jasnega udarila v našo javnost še vest o nameravanem uničenju slovenskih šol po tako krivičnih predpisih za obiskovanje istih, da se človek mora na tako držno in očitno kršitvijo pravic posameznika, da svoje otroke vpiše v slovenske šole, upravičeno zgražati in jo obsoditi. Pri stvari gre za kršitev ene bistvenih človeških pravic, kot je prav pravica posameznika, da sam odloča o vzgoji svojih otrok!

Država je dolžna nuditi vsem državljanom možnost pouka in vzgoje v javnih šolah, ki so, po določili 34. člena ustave, vsem prosto dostopne. Če so torej, kot ta člen ustave določa, vsem prosto dostopne (La scuola è aperta a tutti), pomeni tudi, da imajo starši sami in ne kdo drugi pravico prosto izbirati, v katero šolo vpišati svoje otroke!

Ker je obiskovanje osnovne šole obvezno, tako bi moralo veljati pravilo, da so slovenski otroci obvezni obiskovati le slovenske šole, prav tako, kakor država zahteva, da otroci italijanskih staršev obiskujejo italijanske šole. Sicer ni moči trditi, da smo vsi državljani enakopravni in enake družbene dostojanstvenosti, kajti če je obiskovanje slovenskih šol otrokom italijanskega očeta prepovedano, tako mora tudi otrokom slovenskega očeta biti obiskovanje italijanskih šol prepovedano!

Italijanskim staršem zakon ne da je šele možnost prošnje za sprejem otroka v osnovne šole, ampak jim pod kaznijo nalaga dolžnost, da svoje otroke vpišejo in pošiljajo v osnovne šole (30. člen ustave in druga zakonska določila). Zato je nameravani zakon, ki naj bi obiskovanje slovenskih šol dovolil le proti prošnji protustaven (glej 3. člen ustave) in proti mednarodni listini o človeških pravicah. Drugo določilo nameravanega zakona, to je ustanovitev in sestava posebne komisije, ki naj bi prošnje za sprejem učencev v slovenske šole reševala po ugotovitvi njihovega materinega jezika, je tudi krivično, in sicer iz dveh ozirov: prvič, ker za sprejemanje slovenskih otrok v italijanske (le italijanskim otrokom namenjene šole!) taka komisija sploh ne obstoja, ker sploh ni potrebna nobena prošnja, in drugič, ker bi to komisijo sestavljali povečini italijanski elementi, ki slovenščine ne poznajo, ali pa, ki so Slovincem iz raznih ozirov naklonjeni in celo nasprotni!

glač, ker bi to komisijo sestavljali povečini italijanski elementi, ki slovenščine ne poznajo, ali pa, ki so Slovincem iz raznih ozirov naklonjeni in celo nasprotni!

Naša zahteva!

Zahtevamo torej, da se nameravana krivična določila iz osnutka zakona za slovenske šole črtajo, ker predstavljajo pravi pravcati fašizem pod slabo maskiranim naslovom demokracije in zakona o zaščiti slovenske jezikovne manjšine. To bi bil zakon, ki bi slovenske jezikovne manjšine na šolskem področju prav nič ne zaščitil, ampak bi, po izvajanju omenjenih dveh določil, obstoječe šole kratko in malo uničeval in jih sčasoma odpravil!

Hvala lepa za tak šolski zakon, hvala lepa za »demokracijo« zaščito!

Demokracija vlada ne sme pogoltniti svoje lastne izjave od 11. julija 1945 in demokracija poslanska zbornica ne sme izglasovati zakona, ki je proti določilom države in ustave in sploh proti bistveni-

mu duhu zdrave demokracije človečanskih pravic!

Pri vsem našem težkem položaju, zlasti pri pomanjkanju potrebnih velikih sredstev, tomo Slovenci v Trstu, na Goriškem in v Videmski pokrajini vendarle zbrali toliko glasu, da bo našo pritožbo in naš upor proti nameravani krivici, če se bo dejanski izvršila, slišal tudi zunanji svet.

Po zlomu fašizma se Slovenci v Italiji nenehno borimo za to, da bi dosegli mirno in pravično sožitje s svojimi soživaljani italijanskega porekla, seveda na podlagi stroge in demokracije enakopravnosti. Pa nismo do danes še ničesar dosegli, kar bi pričelo, da je vlada svojo izjavo od 11. julija 1945 pravičljeno spoštovati in dejansko tudi uveljaviti!

Vemo, da vlada preveč poslušala glas krajevnih Slovincem nasprotnih strank, združen in posameznikov, namesto da bi svojo pozornost posvetila dolžnosti, ki ji jo nalagata ustava in listina o človečanskih pravicah, ter se v svojem ravnanju napram naši manjšini ogledovala le na to dolžnost in ne na glas zlonamernih, ki je glas fašizma in ne krščanske ljubezni, na kateri temelji vsaka zdrava demokracija!

Beneški Slovenci obtožujejo

Nekateri italijanski časopisi se v zadnjem času srdito zaganjajo na beneške Slovence, ker so ti začeli neustrasno dvigati svoj glas in zahtevati manjšinske pravice.

Proces proti beneškim partizanom je dal znanim sovinstom povod, da so začeli ostro napadati vse tamkajšnje zavedne Slovence in vestne duhovnike ter jih obsojati kot izdajalce države samo zato, ker se upirajo vsakovrstnemu raznarodovanju in odločno zahtevajo svoje osnovne in naravne pravice.

Gotovo je, da je njihov zlobni namen izpodbiti več kot tisočletna tla in pravo lice tiste slovenske dežele z vsemi morebitnimi uprizornimi dokazovanji ter prepričati italijansko javnost, da je res beneška dežela »italianissima« in da v njej ni niti sence kake narodne manjšine.

Mi smo že mnogokrat na tem mestu razpravljali o tem vprašanju in jasno poudarili svoje stališče in svoje mnenje, zato se za sedaj omejimo samo na neke pripombe.

Nihče ne more in ne bo mogel nikdar izpodbiti dejstva, da je prebivalstvo, ki več kot tisoč let živi v Nadiških dolinah, v pretežni ve-

čini slovenske krvi in slovenske govornice.

To so že mnogi ugledni in plemeniti Italijani po knjigah in časopisih sami priznali.

Ze od leta 1866, po prvem prihodu Italije, so razne njene vlade desetokrat preplavljale tamkajšnje ljudstvo s praznimi obljubami narodne svobode in enakopravnosti. Toda vse je, kakor vedno, ostalo pri starem.

Nekateri oblasti pa so, v slepi zagrizenosti in nestrpnosti, šle tako daleč, da so naše brate izpostavljale nečloveškemu preganjanju in suženstvu. Mnogi med njimi so z ječo in smrtjo plačali zvestobo do svojega naroda, mnogi so za svoj obstoj morali zapustiti lastno rodno zemljo.

Sedaj so vendar minuli časi velikega in odkritega nasilja, tisti temni časi, v katerih so si mogočnejši

Za pust v Doberdobo

Pravijo, da pripravljajo Doberdobi nekaj novega in zanimivega za pust. Pustno maskeradno prireditev? Kulturno prireditev z nastopom tudi tržaškega »Metuljčaka«? Ples?

Zaenkrat nam kaj točnega še niso sporočili, toda prihodnji teden bomo že lahko povedali vso resnico!

Tudi mi smo radovedni, kakšna bo ta resnica!

in številnejši narodi, v svoji veliki požrešnosti, jemali in delili pravice na škodo in pogubo malih narodov in manjšin.

Nastali so boljši in svetlejši časi prave demokracije, v katerih ima vsakdo, tudi najmanjši, pravico do svojega lastnega življenja in lahko dvigne glas v obrambo vseh svojih svetih in naravnih pravic, ker ga državni zakon in ustava enakopravno ščitita.

Storjene krivice morajo biti popravljene. Vsakemu naj bo vrnjeno in pripušeno, kar je njegovo in kar mu pritiče.

Zato pozivamo pristojne oblasti, naj ne poslušajo klevetanja raznih krogov zaslepljenih sovinstov, marveč naj se raje pri vladi zanimajo, da se čimprej popravijo krivice, storjene beneškim Slovincem, ter se za njih in sploh za vse Slovence v Italiji uvede poseben statut, predviden v sami italijanski ustavi.

ŠPORTNI DROBIŽ

V četrtek ob enajsti uri so v Cortini d'Ampezzo odprli sedme zimске olimpijske igre. Mnóžica gledalcev iz Italije in tujine je napolnila alpsko mesto, da se na lastne oči prepičča o napredku tekmovalcev v poslednjih štirih letih. Prezgoda je še, da bi danes govorili o izidih, doseženih v Cortini. Zaenkrat lahko voščimo samo tisoč in več tekmovalcem vseh ras in narodnosti: Citius, altius, fortius. Naj vsaj teh enajst dni zaživijo v olimpijskem ozračju tisti tisti, ki jim je šport že zdavnaj dobičkanosen poklic.

Seveda so se tudi pri določanju reprezentantov za Cortino dogajale krivice. Nihče ne ve, zakaj niso postavili v reprezentanco Zena Colója, ki je pred štirimi leti osvojil za Italijo zlato kolajno? Strela z Abetona se zdaj s podvojeno energijo pripravljala, da na državnem prvenstvu pokaže, kako je še vedno najhitrejši v Italiji. Coló je dobil za zveznika v Trzičanu Janku Stefetu. Ta si je lansko leto polomil nogo, zdaj pa je popolnoma zdrav in povrh vsega v dobri formi. Kdo ve, če ne bi ravno Stefe častno nadomestil Muleja? Ker pa menijo, da je že prestar, bo spremljal olimpijsko izza zapečka. Na svidenje na državnem prvenstvu, pravi tudi Stefe.

Manj olimpijsko je razpoloženje v Neaplju. Po nekaj mesecih odmoru so v nedeljo odprli stadion s tekmo proti Interju. Se enkrat se je izkazalo, da moštvo Napolijske v teh vročih časih ne sme izgubiti doma. Po mnenju gledalcev je bil za to kriv sodnik, bili so krivi nasprotniki in lastni igralci. Sledil je pretep, vmes so posegli hidranti in policija. Nogometna zveza zdaj razmišlja, s čem naj kaznuje Napli in predvsem njegove navijače, da bo enkrat za vselej mir.

Odpirna predvolilna borba

Preteklo nedeljo so v raznih mestih politični prvaki imeli svoje govore, v katerih so osnovno poudarili program in namene svoje stranke pri prihodnjih upravnih volitvah.

V Sieni je politični tajnik KD, Fanfani, govoril zbranim materam-kmetkam. Rekel je med drugim, da se demokristjani ne bojé ne komunistov, ne socialistov, da bodo ostali izvesti vsem svojim obveznostim in da zaupajo v vestnost svojih volivcev, ker misli volilni zakon, ki rešijo demokracijo, marveč volja demokratov, ki jo mora braniti.

Iz vsega izgleda, da se demokristjani čutijo vedno bolj osamljene zaradi svojega notranjega spora in nesoglasja in zato, da ne bi v svojih vzbudili vznemirjenje in nezaupanje, napovedujejo zelo jasen in odločen nastop, verjetno brez kakve povezave.

V tem oziru je pomembno, kar je prvak nove radikalne stranke, on. Villebruna, rekel v Turinu.

V razlaganju programa svoje stranke je med drugim zelo pomembno poudaril »globoki dualizem«, ki se javlja v krščanski demokraciji in trdi, da se »liberalna stranka, nekaj iz srednjelevice pomaknila sedaj na položaj srednje-desnice«, in to pomakajenje je dokončno razdeljalo pogodbo skupnosti, ki je vezala štiri demokracijske stranke.

Kakor se vidi, se skupnost in povezovanje štirih strank, ki sestavljajo vladno koalicijo, počasi razdira in uničuje.

To naše tolmačenje nam potrjuje tudi on, Matteotti, ki je v Benetkah, ob zaključku deželnega shoda socialdemokratov, rekel, da je vodstvo stranke za prihodnje upravne volitve proti vsaki povezavi.

V Turinu pa je ob 35-letnici ustanovitve KPI govoril Togliatti. S svojo znano demagogijo in retoriko je rekel, da se bodo z vsemi silami borili proti vsaki goljufiji vlade, ki pa, da bo spet ponovila udarec, ker se njihove nade naslanjajo na »demokracijske sile«.

Po vsem se lahko sklepa, da bo letošnja volilna borba zelo napeta in ostra.

NOVICE IZ SOVODENJ

V torek 17. t. m. se je »pri Mirkot« vršila seja odbora Kmečke bolnišnice blagajne, na kateri so razpravljali o plači zdravnika in o nagradi tajniku ter se zedinili, da ostanje v veljavi, kar so v tem oziru že na prejšnjih sejah sklenili.

Predsednik je nato poročal, da je zaradi starosti svojo službo babicu odpovedal; tajnik pa, da je v večji občinski doma izstavljen seznam neposrednih obdelovalcev zemlje in njihovih družinskih članov, ki imajo pravico do bolniške pomoči.

Ce kdo opazi kako pomoto, ali da ne spada v seznam, ali pa, ker je iz seznama izpuščen, naj se do 1. marca pritoži na goriško prefekturo, in sicer na kolkovanem papirju za 100 lir.

V nedeljo 22. t. m. je v visoki starosti 86 let umrla domačinka Marija Batistič, p. d. Nanca Batističeva, ki je bila najstarejša oseba v vasi. Bila je pridna in delavna žena.

V ponedeljek zjutraj 23. t. m. je umrla pa Franciška Pahor, stara 63 let in ki je bolehal na srcu. Bila je tiha in dobra žena.

Prizadetim družinam iskreno sožalje vaščanov.

Ker »Soča« nekam preveč pogosto piše o nameravani napeljavi vodovoda na Vrh in z Vrh pa v vsej občini, se nam pojavlja sum, da pristivari gre le za propagando spričo skorajšnjih občinskih volitev.

Nova šolska matura

Prosvetni minister je že predložil osnutek zakona za prenosno izpitov za šolsko matura, in minister-ski svet bo o tem v kratkem razpravljala.

Glavna novost te spremembe tiči v tem, da bodo kandidatje podvrženi pisnemu izpitu tudi iz nekaterih ustnih predmetov. Kdor dožee uspeh v vseh pisemenih nalogah, bo oproščen vseh ustnih izpitov, če je ob koncu šolskega leta imel v teh predmetih pozitivni red.

Komisije bodo sestavljali: predsednik in šest članov, od katerih bo samo eden predstavnik šole, kateri pripadajo kandidatje.

Pripustitev k ustnim izpitom bo komisija lahko določila tudi samo za predmete, v katerih kandidatje niso dosegli uspeha pri pisnem nalogi.

Zraven dosežanj pisemenih izpitov bodo na klasičnem liceju pisali še nalogo iz zgodovine in filozofije. Na znanstvenem liceju pa iz italijanske, iz latinščine (samo prevod na italijansko), iz tujeje jezika, iz matematike, iz naravoslovja in še risbo z opisom. Na u-

Kdo bo še za Nennijeve socialiste?

Nenni, vodja italijanskih s komunisti sodelujočih socialistov, je v nedeljo 15. t. m. v Trstu govoril jasno. Hudo je Jugoslaviji očital, da raznaroduje istrske Italijane ter izjavil, da se Italiji mora krivica zaradi premaknjenih državnih mej 1. julija krajini popraviti. Italija pa — je dejal Nenni — ravna z jezikovnimi manjšinami pravično in človečansko!

Upamo, da je s tem svojim nastopom Nenni odprl oči in ušesa istim slovenskim socialistom, ki zanj pridno agitirajo med slovenskim delavstvom in ga vabijo v njegovo stranko. Tistim, ki trdijo, da Nennijeva stranka ne dela in ne bo delala krivice Slovincem v Italiji in bo njihove pravice priznavala in spoštovala!

Zlasti nekemu takemu pridnemu Nennijevemu socialistu iz Doberdoba svetujemo, naj do dna dobro premisli, za koga on dela in koliko škode povzroča Slovincem in njihovim stvarim v Italiji, ko tako vneto išče pristaše med slovenskimi delavci in jih nagovarja, naj pristopijo k Nennijevi socialistični stranki, obetajoč jim vse mogoče koristi in pravice!

Nenni je jasno izpovedal, tako nujno izhaja iz njegovih besedi, da nimamo Slovenci v Italiji kaj zahtevati, ker smo že človečansko in pravično zaslišeni. Tako zaščiteni namreč, da se ne bomo mogli ohraniti, ker nas prav noben zakon v naših pravicah in njih uživanju ne ščiti! Raznarodovanje gre dalje, in Nenni se za naše pravice nič ne zmeni!

Zdaj so naborniki iz Doberdoba lahko prav gotovi, da jih Nenni ne

bo branil, ko jih bodo zopet podili iz Trziča in jim prepovedovali posluževati se materine besede!

Nenni pa hoče nazaj še drugo slovensko zemljo in prebivalstvo!

Tako so slovenski Nennijevi socialisti postreženi!...

Zimska pomoč

V okviru zimske pomoči brezposelnim je vlada nakazala goriški pokrajini 57 milijonov lir, zraven pa še 1.800.000 lir posebej za ribiče. Posvetovalna pokrajinska komisija je iz sklada 57 milijonov nakazala doberdobski občini 200.000 lir, dolenski 100.000, števerjanski 50.000, sovodenjski pa 250.000.

Poleg tega so doberdobski občini nakazali še 492.900 in 670.000 lir za poravnava stroškov raznih del javnega značaja.

Število volivcev v Števerjanu in Sovodnjah

V Števerjanu je vpisanih 598 volivcev: 302 ženski in 296 moških. V Sovodnjah pa vsega skupaj 1256.

Marsikomu v premissljevanje

Polikrat, tiran z otoka Samosa, je podaril grškemu pesniku Anakreontu veliko vsoto denarja. Pesnik je denar sicer sprejel, a se je zaradi njega tako vznemirjal, da ni mogel spati marsikatero noč. Vrnil je torej darilo z besedami: »Ta denar ne poplača nemira, ki mi ga povzroča.« To naj si tembolj zapomni v spomin vsi tisti, ki po nepoštenem sprejemanju denar!

(Iz »Koroške kronike«)

DROGERIJA DOBRO, BLAGO
NAJNIZJE CENE

ANTON PODGORNİK

GORICA - Trg. De Amicis 12, na Kornu - Tel. 3009

ING. BORIS SANCIN

12 LET POZNEJE

Utrinki iz krajev in o ljudeh, za katere je bil tujec tudi med vojno predvsem človek

IV.

Tako smo skupno s tremi, štirimi drugimi skupinami postali člani vaškega občestva. Preselili smo se v drugo, dobro skrito, čeprav komaj za lučjo nad vasjo ležečo kočjo, ki je imela še to dobro stran, da je poleg nje izviraj majhen studenček. Iz vasi so nam posodili nekaj loncev, dimnih gevi in celo majhen štedilnik, tako da nam ni bilo več treba kuhati na odprtem ognju. Zdelo se nam je, da smo v skritem gradu.

V vasi je bil vsak imel svoje prijatelje, ker so si nas hiše nekako razdelile. Ko je bilo zganjanje, tu bili vsi povabljeni na kosilo, pa tudi sicer so nas vedno pogostili, pa čeprav s še tako enostavnim jedjo. Od časa do časa so nam vaše amice prinašale krompir ali mleko, mi pa jim v zameno nismo mogli dati drugega kot kakšno škodljivo kavo, seveda dokler so trajale konzerve. Imele so jo zelo rada. Z nami so delile celo svoje skromne, na karte dobljene obroke testenja, riža in olja.

Nekoga dne se je slučajno razvedelo, da se je ena skupina peh častnikov odločila, da se preseli čez hribe bliže neki drugi vasi. Zdelo se jim je, da nas je preveč, ki ne bomo bremenili sorazmerno majhnemu Vetricu. Toda, da bi tege ne storili! To je bil protest. Da bi kdo zapustil Vetrico iz bojazni, da bi v njej bil lačen? Kakšna sramota! Ne, to je bila žalitev. In res so bili vaščani užaljeni. Da dokažejo, kako resno mislijo, so omenjeni skupini takoj nanosili krompirja, moka in zabele, tako da so njihovi člani ginjeni morali ostati.

Pa ni bilo samo v Vetrici tako. Na podoben način so se izkazali tudi prebivalci drugih krajev. Ko sva z Brankom nekoga dne šla tudi sama iz Vetrice v Garesio, sva eno za drugo srečavala skupine ljudi, ki so nosili v nahrbtnikih in torbah hrano v gozdove. Tu ni šlo več za osebno ali omejeno skupinsko, temveč za pravo množično dejanje človečanske solidarnosti. Kdor ga je doživel, ga ne more pozabiti. Zato me tudi ni čudilo, ko sem letos jeseni v Garesio izvedel, da je bil pred menoj na obisku tudi neki Srb, ki je sicer vodil izletniško skupino v Genovo, a se ni mogel premagati, da se ne bi poživljal na sicer lepo in veliko mesto ter skočil v hribe pozdraviti ljudi, ki so mu storiili toliko dobrega. Vsem, ki smo bili v tistih letih deležni tolikšne gostiljivosti in tako toplega sprejema od strani italijanskega prebivalstva, je bilo v veliko zadoščenje, ko smo kasneje izvedeli, da so tudi naši sonerodnjaki s proglasom premirja prav tako pozabili na vse, kar so prej pretrpeli, in so italijanskim vojakom pomagali na podoben način, kot so njihovi ljudje pomagali nam.

Ko so letos jeseni tudi mene spomnili in dana obljuba privedli v Garesio, sem sklenil, da opravi par ur dolgo pot v Vetrico kar preko hribov in skozi gozdove, po istih stezah kot takrat, ko smo zbežali iz taborišča pred prihajajočimi Nemci. Pa mi ni bilo dano, ker je prejšnji večer rosilo in so se zjutraj preganjali po nebu temni oblaki. Zato smo se z ženo in sinom odpravili po ovinku: najprej par postaj proti Cevi, od tam bi nas pa moral popeljati avtobus do Caragne, od koder je do Vetrice samo par kilometrov. Toda z avtobusom ni bilo nič. Ko ni več letovisčarjev, vozi samo dvakrat ali trikrat na teden. Tako smo morali napraviti peš daljšo pot, kot bi jo imeli, če bi šli iz Garesia naravnost v Vetrico.

Pa je bilo kar prijetno. Deževalo ni, tu in tam je celo posijalo sonce, med potjo smo nabirali kostanj, stikali za gobami, tolkli lesnike in orehe. Bilo je nekaj čez poldan, ko smo dospeli do Vetrice, ki je prav do zadnjega ovinka skrivala očem. Sedli smo za mizo v edini vaški gostilni, kajti neprijetno bi bilo, ko bi padli ljudem v hišo prav ob črno kosilo. Hitro smo poobedovali in po odhodu dvajsetimi leti znanih poteh smo se podali na drugi konec vasi, do Maritana Angela, ki je v vasi edini pek, trgovec z mesanim blagom in čevljar. Ta je bil v času našega skrivanja v tankajšnih gozdovih eden glavnih dobrotnikov in zaščitnikov skupine, kateri sem pripadal. V njegovi hiši smo bili skoro vsak dan in zato sem ga hotel tudi prvega pozdraviti.

Pred hišo me je prva zagledala njegova žena, ki je slučajno prišla skozi vržna vrata. Nič ni rekla, samo zakrila si je oči, trenutke postal, nato pa vzkliznila: »Si, si, signor Boris! Che sorpresa!«

Povsod so me namreč poznali samo po mojem krstnem imenu.

Takoj je bilo vse na nogah. Dva sina — pred dvajsetimi leti majhna dečka, zdaj že postajna fanta — sta nas pozdravila, oče, ki je ponoči mesil in pekli kruh ter je po kosilu počival, je vstal. V trenutku smo se sedeli v krogu v kuhinji, v nizkem in majhnem štedilniku, kakor jih tam uporabljajo, pa je prasketal ogenj. Prav tako kot takrat, ko smo se hodili k njim gret in na kakšen približek.

No, tega tudi zdaj ni manjkalo. Medtem ko smo si pripovedovali,

MARITANO ANGELO

kaj vse smo v teh letih doživeli, se je novica o naši prisotnosti že raznesla po vasi. Ko smo vstali, da si tekmo poldneva ogledamo naša nekdanja bivališča in da pozdravimo še druge znance, so nas že vsi ljudje, ki smo jih srečavali, z nasmehi pozdravljali, nas ogovarjali in spraševali. Neverjetno kako zadržan je ostal v tistih krajih spomin na medvojno prisotnost tolikih Jugoslovancev, kako so še vedno živi spomini na razne Jovanoviče, Karabegoviče, Pavlice in drugih par sto imen, ki sem jih celo jaz že davno pozabil.

Od Maritanovih sem se odpravil najprej do Rinaldijevih, čeprav ni je bilo najtežje. Cesare Rinaldi, resen možakar, ki se nikdar ni bal odgovornosti, če je le bilo komu kaj pomagati, nam je storil veliko dobrega. Prav tako njegova žena, ki je bila posebno zame in Branku prava mati. Kako naju je sem odpravila, ko sva se pred dvajsetimi leti odločila, da zapustiva tisti skriti kotiček, v katerem so prej ali slej morali začeti »arrestamenti«: večer pred odhodom sva večerjala in spala pri njih, pripravila nama je velik čeber s toplo vodo, da sva se lahko okopala. Brankotu je dala novo nedeljsko obleko najstarejšega sina, ki je bil kot vojak alpske divizije »Cuneo« zajet v Sovjetski zvezi. Ko sva jo vprašala, kako ji bova povrnila vse to, je rekla: »Upam, da kar storim vama dobroga jaz, bo storil kdo drugi mojemu sinu.« Pravo materino srce! Toda medtem, ko sva se midva z Brankom rešila in sem jaz pravkar prihajal na obisk, sem vedel, da njenega sina iz Rusije ni nazaj, da so ji mlajšega sina med vojno ubili Nemci. Kaj naj ji poročem?

Z možem sta nas čakala pred hišo. Rekla sta, da sta vedela, da pridemo k njim. Brez vseh ceremonij

me je z vso prisrčnostjo poljubila na levo in desno lice, njen mož mi je pa, bolj zadržan, samo krepko stisnil roko. Govorili smo o mnogem, o usodi raznih mojih takratnih tovarišev, o njihovem trpljenju, toda boleče rane smo se izogibali. Nisem je hotel odpreti niti s tem, da bi jima izrekel sožalje. Pač pa sta jo odprla sama naslednji dan, ko sem po prijateljskem obedu vprašal, kako to, da sta se vendar mašala onadva: on, izseljenec v daljni Argentini, ona, vedno po službah v bližnji Franciji.

»Ci riuni il destino della morte, mi je odgovorila.

S tem je povedala vse. Vzgojiti sinove, ki so bili kot hrast, jih nato izgubiti v evetu prvih možkih let in ostati na stara leta sam, kdo ne bi razumel materine in očetove bolesti? Vsaka beseda je bila odveč.

Tako sem obšel večji del znancev, si ogledal naše nekdanje kočje, pogledal kako je z našim nekdanjim studencem. Zvedel sem, da je stari župnik umrl, da so med vojno Nemci in fašisti počenjali po tistih krajih prav iste stvari kot pri nas, da so na drugi strani tudi partizani postopali z enako brezobzirnostjo. Povedali so mi, da je nekdanji občinski tajnik v Calizzano, ki je marsikoga oskrbel z dokumenti, medtem umrl (in zato to tudi lahko povem), da živi karabinjerski brigadir, ki se je vsa leta vojne odlično obnašal, danes nekeje v poklju. Kakšni so bili ti ljudje in kakšna je bila naša navezanost nanje, naj prikaže samo tale dogodek:

Prisotnost nekdanjih jugoslovanskih vojni ujetnikov v tistih krajih je bila splošno znana. Ko se je kasneje, ko sem jaz tiste kraje že zapustil, utrdila oblast fašistične

CESARE RINALDI

republike v Salò, je karabinjerski brigadir dobil od svojih predpostavljanih nalog, da mora ta in ta večer aretirati jugoslovanske častnike, ki zahajajo v te in te hiše. Povsod se pač najde kakšna garjeva ovca. Moral je izvršiti ukaz. Vse je poteklo tako, da je večina lahko pravočasno ušla. Dva je pa le dobil. Pustil ju je, da sta sama šla po svoji stvari na podstreho, od koder bi z lahkoto skočila v vrt in od tam v gozd. V Calizzano ju je ponoči vodil tako, da sta onadva hodila daleč zadaj, on pa spredej. V Calizzano so ju ljudje lahko obiskovali in sta lahko hodila po kraju.

»Kaj sem jima pa mogel, če pa

nista hotela pobegniti, se je kasneje pritoževal znanec. Toda fanta nista hotela pobegniti, čeprav so jima obiskovalci prigovarjali in so jima žene iz Vetrice nosile ne samo hrano, temveč so jima ponujale tudi od ust pritrigan denar. Bala sta se, da bi se Nemci ali fašisti potem znesli nad ljudmi, ki so jima pomagali. To jima je vezalo roke in noge huje kot vsaki okovi. Nista hotela, da bi drugi zaradi njih trpeli in zato sta ostala.

Prazna sentimentalnost, bi rekel marsikateri, toda prebivalstvo takih krajev se podobnih sentimentalnosti še danes spominja. Prijetno mi je bilo pri sru, ko so mi mnogi zatrjevali, kako so leta 1944 in 1945 postavljali naše zadržanje za vzor ne samo pripadnikom oboroženih sil takratnih oblasti, temveč tudi svojim partizanom. To je bil dokaz, da je spomin na takratno srečanje ljudi iz sicer tako oddaljenih svetov ostal neskaljen.

Veliko bi še lahko povedal o teh mojih prijateljih, o posameznih usodah in dogodkih. Toda tehnik ima svoje meje, dolge zgodbe niso

Kako se gostijo sovjetski smučarji?

V samem osrčju švicarskih Alp so se sovjetski smučarji za dolge proge pripravljali na olimpijske igre v Cortini d'Ampezzo. Veljalo je načelo: tri in pol ure treniranja, pet ur najstrožje počitka in 5 tisoč kalorij hrane. To so glavne skrivnosti njihovih slovitihih kondicij. Razvedrilo: ples z angleškimi in nemškimi izletniki in izletnicami ter poslušanje ameriških jazz-plošč.

Zajtrk: telečji kotlet z rižem in mesno omako, dvoje jajc, kruh, maslo, marmelada, kava, mleko in sirup.

Kosilo: juha, dunajski zrezek, peččen krompir, zelenjava, solata, sadje, možnata jed, maslo in kruh.

Večerja: jogurt, ocvrta riba, puré krompir, zelenjava, močnata jed in sadje. Po količinah in kakovosti predstavljajo ti zaloga vrednosti 5000 kalorij in to še enkrat večji od tega, kar porabi povprečni delevce. Trener Semjon Bogaciov je na pripombo odgovoril častnikarjem: »To je naše tajno orožje — je, je, in še enkrat je!«

Za poveljevanje komunizma v Sovjetski nikoli ne zmanjka denarja, socialne razlike pa so v stalnem razmikanju med nižino in višino. Enakopravnost in socialno izenačenje, to velja samo dokler komunisti ne pridejo na oblast.

Poznavanje nasprotnika

Papež Pij XII. študira ruščino. To je odkril italijanski politik, ki je poglavarja katoliške Cerkve obiskal na njegovem poletniškem »movanju« v Castelgandolfo. Na papeževi pisalni mizi je obiskovalec našel slovnico ruskega jezika, kasneje pa je tudi izvedel, da prihaja k papežu redno jezuit, ki ga poučuje v ruščini. Vest je presenetila

priljubljene in čas je, da končam. Dodam naj še samo, da so mi v Vetrici ob tej priliki izročili kovček, ki so ga med vojno en čas imeli celo zakopanega pod zemljo, nato pa skritega po raznih gozdnih senikih. Z njim sem dobil vrnjeno vrsto zame dragocenih fotografij, prav tako pa tudi sveženj pisma, last prijatelja in sošolca, ki je na poti iz Garesia v Ljubljano v Trstu padel v mreže Gestapa, videl se Dachau, se rešil iz tistega pekla in po kratki blesteči karieri na prvem procesu proti kominformistom v Ljubljani bil obsojen na smrt. Nisva bila istih nazorov, a to ni kalilo naših odnosov, in ko sem zvedel za njegovo usodo, mi ga je bilo resnično žal.

Danes mi več vojne in tudi spor, čigar žrtev je posredno postal, je poravnano. Koliko spominov, ko sem vrtel v rokah palico, v kateri je ravnal prijatelj z razbeljeno iglo vrezal podpise vseh ujetnikov našega taborišča! Pustil sem jo osebi kateri jo je sam izročil.

In za konec: na kolodvor me je peljal sin istega mehanika in šoferja, zdaj podjetnika, ki me je pred 12 leti vozil skozi nemške zasede v Final Figure, prijatelji pa so mi obljubili, da me leta 1958, ko boš Rinaldijeva slavila svojo srebrno poroko, obiščejo v Trstu.

Na te ljudi pomislim vedno, ko se tu, pri nas, zgodi kaj takega, kar me boli. In priznati moram, da mi potem neredko odleže, da se mi marsikaj zazdi veliko manj tragično, ker vem in sem občutil, da smo na obeh straneh vendar le ljudje!

Le malokateri človek bi pričakoval, da bi mogel papež v tako visoki starosti zopet seči po učnih knjigah. Papež obvlada osem jezikov.

Zadnji papežev radijski nagovor je morda odkril, zakaj se je lotil ruščine. Ta govor je bil konvencionalno zavračanje komunizma. Italijanski listi so papežovo učenje ruščine komentirali s trditvami, da se je mogoče uspešno boriti proti nasprotniku samo tistemu, ki do podrobnosti pozna vse nasprotnikove navade in običaje, posebno pa njegov jezik in njegov svetovni nazor.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE
ZA TRZAKO OZEMLJE
V soboto 28. t.m. ob 20.30 v dvorani na stadionu »Prvi maj«, Vrdska cesta 7
premiera

GLASOVI VESTI
tarantela v treh dejanjih
Spisal: **EDUARDO DE FILIPPO**
Prevedla: **SONJA MOHORČIĆ**
Režiser: **ANTON MARTI**, kot gost
Scenograf: **JOZE CESAR**
V nedeljo 29. t.m. ob 16. uri v dvorani na stadionu »Prvi maj«

GLASOVI VESTI
V sredo 1. februarja ob 20.30 v kinodvorani v SKEDNJU
GLASOVI VESTI

Ob stoletnici rojstva Woodrowa Wilsona

Ob proslavi stoletnice rojstva pokojnega predsednika Združenih držav, Woodrowa Wilsona, so politični voditelji iz srednje in vzhodnoevropskih držav z ustanovitvijo posebnega odbora za proslavo izdali naslednji pregled, ki sta ga objavila tudi »New York Times« in »Washington Post«.

Podpisani politični voditelji srednje in vzhodnoevropskih narodov, ki so se borili ob času prve svetovne vojne na strani zaveznikov, sedaj v izgnanstvu, smo ustanovili Sred- in vzh-evropski odbor Woodrowa Wilsona, ker smatramo, da je naša moralna dolžnost, da sodelujemo v proslavi stoletnice njegovega rojstva.

Podpisani se klanjamo spominu enega največjih Američanov, katerega politične zamisli bodo večno živele. Naši narodi ne bodo nikdar pozabili plemenite vloge, ki jo je igral Woodrow Wilson v dneh, ko je bila na vrsti usoda habsburškega cesarstva. Wilson je bil tisti, ki je odprl vrata ječe, v kateri so čakali svobodoljubni narodi, da si ustvarijo svoje lastno državno življenje. Med našimi zaslužjenimi narodi so izzvale izjave po neodvisnosti, ki so bile spotev v Zedinjenih državah v juniju in juliju 1912. nepopolnoma navdušenje. Avstrija je bila na smrt obsojena; to je bil konec preživele države.

V svoji poslanici kongresu 15. marca 1917, ki je bila vojna napoved Nemčiji, je Woodrow Wilson izjavil: »Boriti se bomo morali za tisto, kar je bilo vedno najbližje našemu srcu — za demokracijo, za splošno vladavino pravice v skupnosti svobodnih narodov, ki bo prinesla mir in varnost vsem narodom in končno ustoličila svobodo.« Po dveh svetovnih vojnah in strašnem trpljenju ta cilj še ni bil dosegel. Kljub vsemu bodo ideje Woodrowa Wilsona končno zmogovile, in to bo sreča za vse človeštvo.

Politični nasledniki onih, ki so leta 1918 pozdravljali najodličnejšega voditelja demokracije, ne bomo nikdar pozabili velikih nauk Woodrowa Wilsona. Naši narodi branijo njegova velika načela človeške svobode, dostojanstva, samoodločbe, zahodne demokracije in krščanske skupnosti narodov, kakor jih je prav on učil in razumeval.

V Woodrowu Wilsonu vidimo velikana med ljudmi in narodi, resničnega zastopnika ameriškega političnega genija. V tem duhu se pridružujemo vsem onim Američanom, ki častijo veliko človeško in politično delo Woodrowa Wilsona. Woodrow Wilsona mesto je ob strani Washingtona, Jeffersona in Lincolna.

Jože Lettrich
za Svet svobodne Čehoslovaške;
Stanislav Mikolajczyk
za Poljski narodno-dem. odbor;
Konstantin Visotanu
za Rumunski narodni odbor;
Vladko Maček
za Hrvatsko narod. zastopstvo;
Miha Krek, Bogumil Vošnjak
za Narodni odbor za Slovenijo;
Konstantin Fotić
za Srbski centralni odbor;
Milan Gavrilović
za Srbsko kmetско stranko.
Washington, D. C., na devetindevetdeset rojstni dan Woodrowa Wilsona.

je tekla vsaj ena noga zibelke. Služijo edinemu absolutističnemu cesarju, ki ga je Srednji Evropi poklonila revolucija. Lipicanci nas učijo, kako se tudi navadno kljuse lahko povzpne v nadkonja, kar morda še izraziteje velja za osličke. Nepregledna je veriga inkarnacij, ki jo mora navadno kljuse, kakršno sem sam, preteči, da se jim približa. Zaradi moje grde razvade, da pri delu molim jezik iz gobca, so se vsi ti moji napori zopet pokvarili. Mnogi verujejo, da s penastim jezikom želim pridobiti ljudske revolucije. Učijo nas, da se bo ob sodnem dnevu prikazal na rdečem ognjevitem oblaku Jože in vse konjske sužnje odreši trdih cest! Tedaj, tako nas učijo, bo večna konjska miselnost uresničena: vse konjske mrhe tega sveta se bodo v hipu preobrazile v lipicance! Po teh globokih vpogledih v konjsko dušo me je kar streslo ob misli, da bi mogel v konjskem go-lazu najti sledove oznovala...

Ko da bi rjavček uganil to moje razburjenje, je dejal z dobrohotnim nasmehom: »Gotovo mislite na moj konček. Učijo nas namreč, da moramo biti ponosni, da služimo človeku tudi po smrti. Naše pokolenje — tako nam zabijajo v glavo — ni živel zaman! Zrte morajo biti, pravi Karel!«

»Res je, prenašajo pa jih naj tisti, ki so jih vajeni. Tisti v tovarnah in na polju; sadove teh žrtev pa naj uživajo tisti po belih dvorih, ki so jih prav tako navajeni!« sem dostavil in rjavčka potrepljal po vratu.

Pepi Grnta

VESTI s TRŽAŠKEGA

Zakonski načrt o slovenskih šolah

Ze 17. januarja so slovenske demokratske stranke, Slovenska demokratska zveza v Trstu, Slovenska katoliška skupnost in Slovenska demokratska zveza v Gorici, sestavile in nato objavile svoj Protest proti načrtu novega šolskega zakona za slovenske šole v Italiji. Ali taki protesti v časopisih ostanejo pač le protesti. In kar gre pri novem šolskem zakonu za življenjske interese slovenske narodnosti v Italiji, so se slovenske demokratske politične stranke iz Trsta in Gorice obrnile za od pomoč na najvišja merodajna mesta v državi, na predsednika republike, na predsednika ministrskega sveta, Segnija, in na prosvetnega ministra Rossija, kajti le oni so poklicani, da odločijo, ali se iz načrta izpuste one tri določbe, ki Slovence diskriminirajo. In to tembolj, ko se je nameravalo — kakor smo čuli — vpeljati na Tržaškem ozemlju novi šolski zakon kratko malo z odklokom generalnega komisiarata. Prepis vloge, poslan v Rim, je bil dostavljen v vednost tudi generalnemu komisarju vlade, dr. Palamari.

Komunistične stranke in časopisi so zvedeli za akcijo slovenskih demokratskih strank iz »Katoliškega glasu«, ki je izšel 19. januarja, in iz »Demokracije«, ki je izšla dan kasneje. »Primorski dnevnik« je posnel po »Katol. glasu«, kar je 20. januarja o stvari napisal.

Zaradi že podvzetih korakov v Rimu pri najvišjih predstavnikih države in vlade, da se iz zakonskega načrta črtajo točke glede pismene prošnje za vpis slovenskih otrok v ljudske šole, glede komisije, ki naj namesto očeta odloča, kam naj vpiše svojega otroka, in glede dostopnosti slovenskih šol samo za italijanske državljane slovenske narodnosti, bi bila mogoča interpelacija v tržaškem mestnem svetu stvari več škoditi kot koristiti, ko je bilo vendar jasno ko beli dan, da tržaški občinski svet ne bo podprl slovenskega predloga v Rimu.

Zato ni občinski svetovalec dr. J. Agneletto sploh nameraval govoriti o zakonskem načrtu pred občinskim svetom, ker je o tako važnih in mučnih vprašanjih treba izbrati najkrajšo pot, ki vodi do uspeha, ne pa pot, ki dela samo reklamo.

Komunistična svetovalka ga. Be-

netič je spravila stvar pred občinski svet in njej se je pridružil dr. Dekleva. Zato se je moral oglašati k besedi tudi dr. Agneletto. Prinašamo njegovo izjavo po stenografskem zapisniku:

»Z ozirom na vprašanje, ki ga je postavila svetovalka Bernetti in svetovalec dr. Dekleva, hočem ugotoviti, da so se SDZ in druge slovenske demokratske organizacije obrnile na pristojne oblasti, ki imajo o stvari odločati, in to na predsednika ministrov, na naučnega ministra in na druge, ker se ravno smatrale, da ne bi v tem obsevu, četudi je mogoče tudi tukaj sprožiti vprašanje, imelo vprašanje nikakega uspeha. V pogledu vsebine stavljenega vprašanja in vsebine zakonskega načrta, tale predvideva, da bi morali slovenski starši za vpis svojih otrok v slovensko ljudsko šolo napraviti pismo prošnje — za vpis v srednje šole je taka prošnja že sedaj obvezna. In prav taka

prošnja bi bila v nasprotju s pravici, ki so uzakonjene v ustavi, z demokratskimi principi in s človeškimi pravici. Zato, kakor sem dejal, smo napravili korake na drugem mestu in upamo, da bodo dosegli uspeh.«

»Primorski dnevnik« in »Corriere di Trieste« sta napadla dr. Agneletta zaradi te izjave, ki sta jo zlobno potvrdila in prikazala, kot bi bil dr. Agneletto zavzel stališče občinskega odbora, v nasprotju s protestom Slovenske demokratske zveze in drugih političnih strank, ki ga je prinesla 20. t. m. »Demokracija«. Taki napadi komunističnih listov na dr. Agneletta so ne dnevem redu, so njih vsakdanja peklena obrt. Ali naj bi morda od komunistov pričakovali, da bodo o govorih in delovanju onega dr. Agneletta, ki je soustanovitelj slovenskega demokratskega gibanja in »Demokracije«, objektivno poročali? Potem ne bi bili več komunistični užijkarji.

Razprava proti špekulantu s škofij

Pretekli torek je začela pred o-krožnim sodiščem v Ljubljani prva večja razprava proti osebi, ki se je pred dobrim letom dni okoristila s prestavitvijo meje nekdanje cone B. Glavni obtoženec je Herman Pecarič, doma iz Škofij pri Kopru, s njim pa sedi na obtožni klopi še petnajst drugih oseb.

Ko je Pecarič, po podpisu londonskega sporazuma, izvedel, da bo njegova vas pripadla Jugoslaviji, je nakupil za 900.000 lir raznega blaga, s katerim je nameraval napraviti dobro kupčijo. Razen drobnarij je nabavil več računskih strojev, koles, nadomestnih delov za kolesa in podobno, kar je potem, po priključitvi, brez carine spravil v Jugoslavijo. S tem je sprožil široko trgovanje in razvil mrežo, ki je segala od Zagreba do Trsta. Kot glavni posredniki sta mu pomagali Rozamila Držar in Ana Eckert iz Ljubljane. Trgovina je cvetela nekaj časa, tako končno je bila odkrita in zdaj so posledice.

TRŽAŠKI PREPIHI

Proseške gorečnosti

S Proseka smo prejeli:

Gotovo bi tržaški šolski upravi delali krivico, če bi ji očitili, da se drži Londonske spomenice, vsaj tam, kjer ta spomenica običuje. Tako je šolska oblast zapovedala, da je treba na šolska poslopja namestiti italijanske napise; v oklepaju pa je oblast napisala še besedo o dvojezičnosti. Z oklepaji pa so večne težave. Nekateri učitelji so včasih učili, da postavijo v oklepaj besedo, ki si jo napak napisal. Ta način razvrednotenja besede so opravičevali z utemeljevanjem, da s črtenjem šolarji kvarijo zunanjo obliko izdelka. Pri tem pa so stalno poudarjali, da velja ta postopek samo za prve tri razrede osnovne šole.

Naš didaktični ravnatelj pa se očitno drži tega pomožnega oblikovnega pravila tudi pri ljudeh, ki so že davno uspešno končali tretji razred ljudske šole. Težko bi namreč verjeli, da smatra nadrejeno šolsko oblast za oblikovno nedoročeno mlašč, pri kateri oklepaj besede razvrednoti.

Naj bodo pobude porigiranja že take ali drugačne, dejstvo je, da je naš didaktični ravnatelj besedo o dvojezičnosti v oklepaju ocenil tako, kakor da sploh ni bila natipkana. Zato je slovensko šolsko napisno tablo, ki je visela poleg italijanske na drugem mestu, enostavno pustil odstraniti. S tem je dokazal, da o uporabi ločil ni ravno ruden.

Dreža s Proseka je dejal: »Če je že bolj papeški kot papež sam, potem bi moral slovensko tablo pustiti tam, kjer je visela, pitorjem pa bi moral ukazati, da jo opremijo z oklepajema.«

To je bil glas s Proseka, o isti stvari pa smo prejeli iz Trsta še eno mnenje, ki ga zaradi nepristranosti priobčujemo v zgosteni obliki. Prijatelj iz Trsta pravi med drugim:

Gospod Diego de Castro je v nedeljo pogumno potegnil z obraza krinko nekaterim splošnim psihološkim pogreškom, ki izhajajo iz drobnih vprašanj vsakodnevnega življenja. Ti psihološki pogreški niso značilnosti dobre vladavine na meji, pravi Diego de Castro. Šolska uprava spada vsekakor v sestavni del vladavine, in prav ta uprava je že precej časa preskrbljena s psihološkimi pogreški, posebno pa še od začetka letošnjega šolskega leta dalje. Nepotrditev mnogih slovenskih šolnikov, čeravno so v smislu podpisane Londonskega sporazuma pripadniki jugoslovanske etnične skupnosti, je ena izmed tajinstvenosti; odvzem delovnih stališč poklicnih profesorjev in učiteljev na slepi tir suplenov, razmetavanje učnih moči ne po načelih sposobnosti in uporabnosti, pač pa po načelih državljanstva, to so nadaljnje psihološke napake. Med temi ni izvežeta niti zadnja določba o napisih na šolih. Pismeni nalog govori eno, ustno tolmačenje zahteva drugo. Misterij vrh misterija.

Morda bodo sugestije Diega de Castra ne le razkrinkale psihološke pogreške, pač pa jih tudi odpravile, potem bo verjetno le dosežen cilj zaupanja manjšine v večino.

Dodal bi samo, da je bilo prav v teh dneh ustoličeno Ustavno sodiš-

če. Prizadeti bi si morda morali poiskati pravico prav pri tem sodišču. Koliko je še neuresničenih pravic, izvirajočih iz Londonskega sporazuma; koliko okrnjenih zakonskih določil (zadrževanje opcij in ponovne pridobitve državljanstva itd.)! Pri odzemanju pridobitvenih pravic so oblasti izredno hitre in marljive, pri priznavanju pravic pa vse spi spanje nepravilnega. To gotovo niso čednosti »dobre vladavine«. Da bi Diego de Castro le prebudil nepravilnega!

Pacificist

Kulturni tihotapci

Nova kremeljna povelja svojim podložnicam za splošno ljudsko frontaško ofenzivo ne morejo in ne morejo čez kraško skalovje, rubido in brinje. Ubogi terenci se trudijo in mučijo, da bi si izgladijo skromno stezico vsaj do vidljivejškega »enotnosti kulturnega gibanja«. Ze večkrat so se prikopali do bližine »enotnosti«, pa jim je vselej zaprla pot nova ovira.

»Pravite, da čas še ni dozorel, vzdihuje v »Delu« tov. Karel Cok starejši, ko razgrinja pred lastno tovarišijo obtožnico, po kateri je vidaljevska SHLP predlagala ti-tovski SPZ skupni nastop za letošnjo Prešernovo proslavo. Pa jih tov. Cok, titovski trdnice, pošilja v slovenske hiše, kjer bodo že videli kakšen odgovor jih čaka. Tov. Cok mora imeti s svojimi obiski v resnici slabe izkušnje.

Meni pa je »enotnost kulturnega gibanja«, kakršno zasledujejo eni in drugi komunisti, nekaj čisto drugega. Pokojni slovenski pisatelj dr. Anton Novačan jo je enkrat krstil za »kulturno tihotapstvo«. Tako ljubljanski kremeljski komunisti si ne prisvajajo samo totalnega ljudskega stvarnega premoženja, pač pa enostavno rekvirirajo vse mrtve velikane naroda, kateremu so se useli na hrbet. Tak tihotapec Prešernovega genija je Boris Zihl, ki je največjega slovenskega pesnika opremil z rdečo kravato. Cankarja so naravnost potvrdili in mu mrtvemu stisnili v žep komunistično izkaznico. Vedo pač, da mrtvi ne govorijo... Če bi živeli, bi jih zapeli ali celo likvidirali, kot to delajo z vsemi svobodoljubnimi rojaki. Ker ne govorijo, jih slavijo.

Prešeren, Gregorčič, Cankar na bi sedaj, po smrti, vezali komunistično ljudsko fronto, to so misli in težnje »enotnosti kulturnega gibanja«. O tej nakani so v resnici poučeni že v mnogih slovenskih domovih.

I. St.

DRUŠTVENE VESTI

SPM V TRSTU prosi nagradence II. literarnega natečaja, ki še niso dvignili določenih nagrad, naj se čimprej zgledajo v ul. S. Anastasio 1-c, kjer bodo prejeli nagrado.

PUSTNA ZABAVA. - Na pustni torek, 14. p. m., bo tradicionalni zabavni pusti večer v prostorih Slovenskega dobrodelnega društva v ulici Machiavelli 22-II. - Vabljeni člani in prijatelji društva. Tajništvo

Odgovorni urednik:

Prof. Dr. ANTON DABINOVIC
Tiska: tisk. Adria, d. d., v Trstu

Sprejem pri podtajniku dr. Russu

V torek je prišel v Trst na kratek obisk podtajnik v ministrskem predsedništvu on. Carlo Russo. Dr. Russo je ob enem tudi predsednik medministerialne komisije za tržaške zadeve in načelnik posebnega urada za tržaške stvari (Ufficio Trieste), ki je pridružen ministrskemu predsedništvu. Vsekar zavzema dr. Russo danes v Rimu najvplivnejše mesto kar se tiče tržaških zadev vseh področij in panog. Podtajnik Russo tudi posveča tržaškemu problemu največjo pozornost in se trudi, da bi Trstu res pomagal iz krize, v katero je zašel.

V sredo 25. t. m. predpoldne je dr. Russo sprejel na prefekturi tudi predsednika Slovenske demokratske zveze, dr. Josipa Agneletta, in predsednika Slovenske katoliške skupnosti, dr. Teofila Simčiča. V polurnem razgovoru sta predstavila slovenskih demokratskih organizacij obrazložila dr. Russo problem slovenskih šol s posebnim ozirom na načrt novega šolskega zakona in naučno osebe. V pogovoru sta se dotaknila najvažnejših vprašanj, ki se tičejo tržaških Slovencev. Dr. Russo je obljubil, da bo storjena priporočila uvaževal in podpiral. Sestanku je prisostvoval tudi generalni komisar dr. Palamara.

V občinskem svetu

SOLA PRI SV. IVANU
IN OPENSKO IGRISCE

Na seji občinskega sveta 20. januarja je dr. J. Agneletto opozoril podžupana in asessorja za javna dela, da je dohod k novemu šolskemu poslopiju za slovenske šole pri Sv. Ivanu nujno potreben sistemacije. O stavbnih potrebah slovenskih šol bo govoril ob drugi priliki, ali sedaj mora naglasiti, da vodi dohod

do nove šole po zemljišču, ki se ob deževnem vremenu spremeni v pravo blatno lužo. Učno osebe in dijaki ne morejo v šolo, ne da bi gazili po tem blatu. Zato je ureditev tega dohoda zelo nujna. Podžupan je vzel pritožbo na znanje in je obljubil odpomati.

Pri tem moramo ponovno poudariti, da je šolsko poslopije zelo pomembno za štiri zavode je ena sama zbornica, primanjkujejo kabineci za posamezne stroke; telekadnice še vedno niso dogradili itd.

Dr. Agneletto je tudi ponovno urgiral ureditev zadeve glede vojaškega igrišča na Opčinah. Okoli 30

posestnikov-poljedelcev čaka že skoro 5 let na plačilo odškodnin in cen za odvzeta zemljišča, ki merijo skoro petdeset tisoč metrov. Zadržje je bilo rečeno, da bo vojaška oblast odkupila igrišče športni ustanovi »CONI«, ali do danes ni stvar storila nikakega koraka naprej. Zato je prošil župana, da posreduje, da se ta zadeva končno uredi.

Župan Bartoli je odgovoril, da bo prihodnji teden poročal tudi o tem vprašanju odbornik Dulci, je pa naglasil, da je dolžnost države, da končno enkrat izplača posestnikom njih odškodnino.

Mavhinjsko pismo

Učenci in marljivi zagovorniki titovskega zaplavljanja se hudo zanimajo za naše kmetke težave. V »Primorskem dnevniku« nam nenehno solijo pamet o »sumnem gospodarstvu«, »vzdrževanju« in vseh tistih v resnici zlatih nauk, ki so našega kmeta v zadnjem stoletju — od l. 1850, ko so izginili zadnji sledovi tlačanstva — dvignili v samostojnega in svobodnega gospodarja. Sadove teh zlatih naukov so Tito in njegova klika, ki se na kmetijo manj razume kot zajec na boben (kdaj pa so razni falirani študenti Kidriči, Kraigherji, Kvedri, Mački i. dr. imeli v rokah vile, grablje, oralo, škroplilnik itd.), zavrgli kot kulsko navlako in obnovili tlačanstvo. Grofe in grajščake je zamenjala partija.

Predvaja Jugoslavija je s svojimi žitnimi presežki krnila pol Srednje Evrope in zalagala z mastjo obširna področja Avstrije, Nemčije in Italije. Danes živi Titova Jugoslavija od ameriške miloščine, prav od tistih sadov, ki so jih falirani študentje oblastno zmetali na gnojšče.

Cudno pri vsem tem je le, da tiste Kidričeve nauke tukajšnji titovski dinarini ne omenjajo, nasprotno jih v skrbno prikritih oblikah zavračajo. V Titovi Jugoslaviji kmeti zmerjajo z izkoriščevalcem, ga stiskajo z davki, z revizicijo, ščuvajo nanj policijo in ovađusko svojat, mu krađejo zemljo in pridelke, verizijo z žulji njegovih rok in postopajo z njim slabše kakor sta počenjala grof in grajščak. Tu pa se mu dobrokejo, ustanavljajo kmetijske zveze, ga poučujejo, kako naj dela in se trudi, da postane — kula. Morda vse to iz gole bojazni, da bi ljudska oblast ob zopetnih morebitnih revolucionarnih konjunktur ne prišla na — prazno. Saj prav Titova Jugoslavija prča, da bi njeno oblast veter hitro odpihal, če bi bila osvobodjena Jugoslavija berač in bi na njej komunizem ne našel polnega korita in nabasanih jasl.

Pred časom je titovski sumni gospodar v »Primorskem dnevniku« napisal članek pod naslovom »Pretehtajmo vsak izdatek!« Tega »gospodarja« poznamo že po njegovi pisateljski razvadi »se pravi«. Nič ne bi rekli, če bi stvar napisali ljudje, ki jim je varčevanje življenjsko načelo. Take mačela človek z resničnimi »moralnimi« vrlinami brani dosledno na vseh popriščih svojega delovanja. »Primorski dnevnik« izhaja v Trstu dvanaesto leto. Se niti enkrat pa nismo med vrsticami tega lista prebrali niti besede kritike o nezadovoljstvem zaplavljanju denarja kmetičih in delavskih žuljev v preteklosti in deloma še v sedanjosti prav tu na našem področju. Koliko podjetij je z ogromnimi izgubami izginilo; koliko

premoženja je odšlo za čiste partijske namene? Nekeč je »Demokracija« navajala kar strahotne številke. Kaj bi se vsega ne storilo s tem denarjem?

»Primorski dnevnik« je prišel s svojo modrostjo »Pretehtajmo vsak izdatek!« prav v trenutku, ko se je toliko jugoslovanskih kmetičih in delavskih žuljev prevažalo v Abesinijo; v trenutku, ko so se šibile mize od jedade in pijače, ko so Jovanke frčale po zraku in prilirale v najnovjših pariških toaletah na diktatorskih dvorih; v trenutku, ko so iz rok v roke polzeli bogati darovi iz vzorih indijskih maharadžov... To je bil v resnici pravi pozemski stradojočemu ljudstvu, ki zopet steguje svojo dlan, proti Ameriki.

Prav tako je bila morala nekdanjih grofov in grajščakov. Gospoda se je gostila in zaplavljala, pri tem pa beračila pri raznih vladarjih, medtem ko je kmet garal in stradal. Zgodovina se v resnici ponavlja. Grajski rdeči priganjati tu ne držijo bica v rokah, zato pa mehove neiskrenosti...

Mejaš Nande

GLASBENA MATICA TRST

V ponedeljek 30. t. m. ob 20.30 v dvorani na stadionu »Prvi maj« (Vrdelska 7)

koncert solistov ljubljanske Opere

Nastopili bodo:

Vilma Bukovec, sopran,
Miro Brajnik, tenor,
Vlado Korošec, bas,
pri klavirju Dana Hubad.

Vabila so v prodaji v novi knjižarni v ul. Sv. Frančiška, 20 v petek, soboto in ponedeljek.

VELIKO SEZIJSKO RAZPRODAJO

Ženske torbice
iz telečje kože od 690 lir dalje
iz kangurujske in
telečje extra kože od 1500 lir dalje
Moški in ženski dežniki od 590 lir dalje
Denarnice
iz vseh vrst kož od 290 lir dalje

najolja

GALANTERIJSKA TRGOVINA

GHITA

ki bo od 31. januarja do 20. februarja

GHITA - Trst, ulica Dante 7 - Telefon št. 38-241

VESTI IZ NABREŽINE

Pretekli ponedeljek, dne 23. t. m. se je po dolgem predsedstvu sestel občinski svet v Nabrežini. Župan je otvoril sejo ter prešel takoj na dnevni red. Prva točka je bilo daljša poročila župana o delovanju občinske uprave v času, ko ni zasedal občinski svet. Začel je s poročilom o delovanju počitniških kolonij v Forni di Sopra in Sesljanu. Prva je bila občinska kolonija, ki je trajala dva meseca ter je bilo v prvi skupini 90 dečkov, a v drugi skupini 80 deklic. Stroški: 2 milijona in pol lir, katere je knil Urad za kolonije pri prefekturi. Druga je bila v Sesljanu v osnovni šoli v upravi občine, toda organizirana je bila od neke dunajske strokovne šole, v kateri je bilo v treh skupinah po 35 dijakov-vaencev, ki so po tri tedne preživeli v bližini lepega Jadrana.

Dalje je omenil, da občinski proračun za leto 1955 še do sedaj ni bil odobren, ter da je uprava zaradi tega v zagati, ker ne ve, koliko se lahko izda ter zato ne more niti pripraviti proračuna za letošnje leto. Dalje je omenil intervencije, ki jih je upravni odbor napravil pri pristojnih oblasteh o raznih občinskih zadevah, kakor telefon za Sesljan in Devin, kar je že ugodno rešeno, telefon v Sempolju, Mavinje in Vižovlje, ki bo vključen se le v letošnji občinski proračun. Obširno je obrazložil že znano vprašanje glede prekinitve ceste Sesljan-Cerovlje, zaradi česar je občina pislala svoj protest naravnost na glavno ravnateljstvo državnih cest v Rim, od koder pa še ni odgovora.

Omenil je vprašanje javne razsvetljave, ki je, posebno v Stivanu zelo pereča, ter sporočil, da je bila v predlogu za prihodnji gospodarski načrt predlagana vsota treh milijonov lir za razširitev javne razsvetljave. Govoril je tudi o raznih intervencijah pri ravnateljstvu za javna dela o zadevi porušene vasi, gradnje nove šole v Sesljanu in otroškega vrta v Nabrežini. Po zadnjih zagotovilih bi morali obe deli biti oddani še ta mesec na dražbo.

Tudi glede delovanja »Selada« je bilo napravljenih več intervencij, da pa niso vse povoljno uspele. Dalje časa se je ustavil s poročilom o delovanju občinske podporne ustanove, ki je razdelila 200 paketov najrevnejšim družinam v občini. V kratkem času pa prejme še 150 starejših oseb denarno pomoč v znesku od 4 do 5 tisoč lir. Dalje je poročal, da je podporna ustanova prejela večje količine živeža od Mednarodne ustanove za pomoč, ki je za namenjena šolskim kuhinjam ter kuhinjam otroških vrtcev. Med drugim je bilo 12 q testenin, 6 q riža, 3 q sladkorja, 26 q moke, 2 q surovega masla itd. Javno se je župan zahvalil tej ustanovi za ta velikodušni dar.

Prešel je nato na zelo pereči problem bolniških računov ter sporočil, da je bila občina dolžna konec decembra na bolniških računih znesek 7.896.308 lir. Celo leto pa je od dolžnikov prejela približno 1,3 milijona lir. Nov anagrafski urad je v delu ter stane 1,3 milijona lir.

(Konec prihodnjije)